

ОПРЕДЕЛЕНИЕ

№ 369

гр. София, 04.01.2024 г.

СОФИЙСКИ РАЙОНЕН СЪД, 149 СЪСТАВ, в закрито заседание на четвърти януари през две хиляди двадесет и четвърта година в следния състав:

Председател: ЕЛЕНА Н. ДИНЕВА ИЛИЕВА

като разгледа докладваното от ЕЛЕНА Н. ДИНЕВА ИЛИЕВА Частно гражданско дело № 20231110163147 по описа за 2023 година

Производството е по чл. 150, ал. 2 от Конституцията на Република България.

Отнася се до отмяната със закон на разпоредбите от Семейния кодекс, които допускат непълнолетни да сключат граждански брак, в хода на гражданско дело по искане за разрешаване на непълнолетна да сключи такъв.

1. Фактическа страна:

1.1. Факти по делото пред Софийския районен съд:

Частно гражданско дело № 63147/2023 г. по описа на Софийския районен съд, 149 състав, е образувано по молба на непълнолетната С. З. М., на 16-годишна възраст, с искане да ѝ се разреши да се омъжи за 20-годишния В.И.Я.

Излага се като важна причина за сключване на брака обстоятелството, че молителката има дете от В.И.Я –дъщеря В., родена през ноември 2023 г., с когото живее в едно жилище, и желаят съвместно да отглеждат детето.

Делото е образувано на 17.11.2023 г. и е насрочено за разглеждане в първо заседание на 30.01.2023 г.

1.2. Факти относно оспорената разпоредба:

Предмет на оспорване по настоящото искане е разпоредбата на § 1 от Закона за изменение и допълнение на Семейния кодекс (СК), обнародван в ДВ, бр. 106/22.12.2023 г. (оттук нататък § 1 ЗИДСК (ДВ, бр. 106/22.12.2023 г.), което ще се ползва като съкращение), в сила от същата дата. С посочената разпоредба се отменят текстовете на чл. 6, ал. 2, 3 и 4 СК в редакцията от 2009 г., които гласят, както следва:

„(2) По изключение, ако важни причини налагат това, брак може да сключи и лице,

навършило шестнадесет години, с разрешение на районния съдия по постоянния адрес на лицето. Ако и двамата встъпващи в брак са непълнолетни и имат различен постоянен адрес, разрешението се дава от районния съдия по адреса на единия от встъпващите в брак по техен избор.

(3) Районният съдия изслушва двамата встъпващи в брак, родителите или попечителя на непълнолетния. Мнението на пълнолетния встъпващ в брак, на родителите или на попечителя може да бъде дадено и в писмена форма с нотариално заверен подпис.

(4) С встъпването в брак непълнолетният става дееспособен, но може да се разпорежда с недвижим имот само с разрешение на районния съдия по постоянния адрес на непълнолетния.“

ЗИДСК (ДВ, бр. 106/22.12.2023 г.) е приет от Народното събрание въз основа на законопроект, подаден от група народни представители в Регистратурата на Народното събрание на 28.06.2023 г. с № 49-354-01-72/28.06.2023 г. В първоначалния текст на законопроекта (достъпен в интернет на адрес: <https://www.parliament.bg/bills/49/49-354-01-72.pdf>) не е направено предложение за отмяна на части от разпоредбата на чл. 6 СК. Законопроектът предвижда основно промени в материята на осиновяването, а не на сключването на брак и условията за това.

След гласуване на законопроекта в пленарна зала на първо четене на 26.07.2023 г., на 01.09.2023 г. народните представители Деница Сачева, Илиана Жекова и Екатерина Гечева-Захариева правят предложение за допълване на законопроекта между двете четения, което е регистрирано под № 49-354-04-174 (достъпно на <https://www.parliament.bg/bills/49/49-354-04-174.pdf>), в което за пръв път се предлага отмяната на възможността непълнолетни, навършили 16-годишна възраст да встъпят в брак. Предложението е съпътствано от мотиви. На 05.09.2023 г. предложението е прието в комисията по правни въпроси при второто четене на законопроекта в тази комисия, като по предложението не са правени дебати (пълна стенограма от заседанието с изказванията е достъпна публично на следния адрес в интернет: <https://www.parliament.bg/bg/parliamentarycommittees/3202/reports/16805>).

В пленарното заседание на 13.12.2023 г. предложението за отмяна на чл. 6, ал. 2 – 4 СК е разгледано при второто гласуване на законопроекта в пленарна зала и е прието с гласовете на 140 народни представители. Стенограмата от заседанието е публично достъпна в интернет на адрес: <https://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/55/ID/10838> и показва, че промяната е само маркирана от вносителите, а от двама народни представители са отправени критики, че се предлага прибързано изменение в закона, без сериозна обосновка, което може да доведе до нужда от последваща промяна.

2. От правна страна:

2.1. Допустимост на искането:

За да бъде допустимо настоящото искане по делото, висящо пред Софийския районен съд, следва да се прилага закон, който според съдебния състав е противоконституционен (по аргумент от чл. 150, ал. 2 от Конституцията) и да е възможно решението на

Конституционния съд да засегне изхода на делото (да е възможно да се провери конституционносъобразността на оспорения акт по аргумент от чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията).

2.1.1. Интерес от подаване на искането – приложимост на чл. 6 СК към заварено дело
Съгласно чл. 150, ал. 2 от Конституцията (ред. обн. в ДВ, бр. 106/22.12.2023 г., в сила от 26.12.2023 г.) всеки съд може да сезира „Конституционния съд с искане за установяване на несъответствие между закон, приложим по конкретното дело, и Конституцията“. В случая настоящият съдебен състав е сезиран с искане за разрешаване на непълнолетна ,навършила 16 години, да сключи брак, като към датата на образуване на делото законът е предвиждал такава възможност в чл. 6, ал. 2 и 3 СК.

Съгласно обнародвания в ДВ, бр. 106/22.12.2023 г. § 1 от Закона за изменение и допълнение на Семейния кодекс обаче разпоредбите на чл. 6, ал. 2 и 3 СК са отменени, като отмяната влиза в сила на 22.12.2023 г. съгласно § 44 от същия закон. Така пред настоящия съдебен състав стои въпросът дали може да продължи производството пред себе си, тъй като то вече е започнало, проведено е и едно съдебно заседание по делото, а междуременно законът, позволяващ съдът да даде разрешение за сключване на брак от непълнолетни, е отменен. Освен това, за разлика от делата за осиновяване, за които в §§ 37 – 38 от ЗИДСК (ДВ, бр. 106/22.12.2023 г.) изрично е посочено по кой процесуален ред следва да се развиват, за делата за разрешаване на сключване на брак, разпоредба липсва. Според преобладаващата практика, доколкото става въпрос за предпоставка за образуване на съдебно производство, това води до извод, че е отменена процесуалноправна норма и новият закон се прилага към висящи съдебни производства към датата на влизането му в сила (вж. Русчев, Ив. Нормативните актове – източник на частното право. С., Албатрос, 2010, с. 281).

Поради това и доколкото съгласно първото изречение от втория абзац на Решение № 3/28.04.2020 г. по конст. дело № 5/2019 г. на Конституционния съд, ако отмяната на чл. 6, ал. 2 и 3 СК бъде обявена за противоконституционна, то висящият пред Софийския районен съд съдебен процес ще трябва да се реши по същество, а не да се прекрати. Това означава, че настоящият съд следва да приложи по делото закон – разпоредбата на § 1 ЗИДСК (ДВ, бр. 106/22.12.2023 г.), който смята за противоконституционен, и следва да се образува дело пред Конституционния съд.

2.1.2. Възможност за обявяване на оспорените текстове за противоконституционни:

Излагането на съображения по въпроса дали § 1 ЗИДСК (ДВ, бр. 106/22.12.2023 г.) може да е предмет на контрол за конституционносъобразност се налага поради факта, че разпоредбата не предвижда създаване на ново правно правило, а отмяна на вече създадено такова.

Съгласно третото изречение от диспозитива на Решение № 3/28.04.2020 г. по конст. дело № 5/2019 г. на Конституционния съд е допустим контрол на законодателни актове за отмяна на законови разпоредби, поради което е възможно да се провери законосъобразността на § 1 ЗИДСК (ДВ, бр. 106/22.12.2023 г.).

2.2. Аргументи за основателността на искането:

2.2.1. Нарушение на чл. 88, ал. 1 от Конституцията:

Съгласно посочената разпоредба на Конституцията законите се приемат от Народното събрание на две гласувания. В случая отмяната на чл. 6, ал. 2 – 4 СК, направена с § 1 ЗИДСК (ДВ, бр. 106/22.12.2023 г.) е гласувана само веднъж в пленарна зала. Тя е предложена между двете четения на законопроекта, който е приет на първо гласуване по принцип за преуреждане на материята на осиновяването.

В практиката си Конституционният съд приема, че между двете гласувания на един законопроект може да се правят предложения за изменение на неговите разпоредби, но те следва да бъдат съобразени с приетите на първо четене общи принципи и обхват на законопроекта – Решение № 9/07.12.2023 г. по конст. дело № 4/2023 г. В случая приетите изменения само с едно гласуване в пленарната зала нямат никаква връзка с предложенията по внесения първоначално законопроект, който се отнася до материята на осиновяването, а засягат въпросите за брачната възраст, които не са били предмет на обсъждане преди това (като е направено и подобно възражение от народни представители в пленарната зала).

Действително, съгласно Решение № 10/13.09.2012 г. по конст. дело № 15/2011 г. Народното събрание има право на известна преценка дали дадено правило е съобразено или не с обхвата на законопроекта, внесен на първо четене. Флагрантно нарушение на този принцип с приемане на правила от напълно различна правна уредба, както е направено в случая, обаче пряко противоречи на чл. 88, ал. 1 от Конституцията и представлява недопускане на никакъв публичен дебат по предложения, които засягат основни права на гражданите.

2.2.2. Нарушение на преамбюла на Конституцията и чл. 4, ал. 1 от Конституцията относно принципа на правовата държава:

Тъй като атакуваният закон не предвижда особен режим за случаите, в които едно непълнолетно лице, навършило 16 години, вече е поискало от районния съд да му бъде разрешено да сключи брак, но все още няма решение по това искане, той нарушава по мнение на настоящия съдебен състав и принципа на правовата държава, тъй като засяга правната сигурност.

Конституционният съд нееднократно е приемал (вж. последните абзаци от мотивите на Решение № 3/24.02.2022 г. по конст. дело № 16/2021 г. и цитираната там съдебна практика), че когато със закон се отнемат или съществено се променят условията за упражняване на предоставени с Конституцията права, не следва това да се случва по заварени отношения.

В настоящия случай законодателят съществено променя една от предпоставките за сключване на граждански брак – брачната възраст. Доколкото правото на брак е уредено изрично в чл. 46, ал. 1 от Конституцията, то е едно от гарантираните в Конституцията права с особена закрила. В случая на лица, които са имали право да поискат от районния съд разрешение за встъпване в брак и се е развило вече част от това производство, законодателят отнема възможността да сключат такъв брак и напълно изключва ефекта на това производство и извършените до момента правни действия. Това нарушава принципа на правната сигурност на лицата, които до 22.12.2023 г. са подали искане до съда да им

разрешава да встъпят в брак след навършване на 16-годишна възраст.

2.2.3. Нарушение на чл. 47, ал. 1 от Конституцията и чл. 32, ал. 1, изр. първо от Конституцията:

На последно място, отмяната на възможността за сключване на брак преди навършване на пълнолетие засяга един важен комплекс от права, които уредбата на чл. 6, ал. 2 – 3 СК беше призвана да охранява.

От една страна основната причина за разрешаване на брак на ненавършили пълнолетие лица винаги е била бременността на желаещата да встъпи в брак. Това е и една от основните цели на уредбата, въведена още при нейното създаване (вж. Венедиков, П. Коментар на Наредбата-закон за брака. Второ изд. С., 2022, с. 23 – 24) – тъй като половата зрялост и възможността за раждане настъпват преди предвидената възраст за сключване на брак, макар и целта на закона е встъпващият в брак да има достатъчна зрялост, за да вземе това решение, ако е налице бременност, в интерес на детето е родителите му да са в брак. Поради това, доколкото установяването на бащинство извън брака е поставено в зависимост от волята на бащата, която може да се промени от узнаването за бременността до раждането на детето, разрешението за брак в тези случаи има важно значение за установяване на произхода. С това се гарантира и защитата, дадена в полза на децата от чл. 47, ал. 1 от Конституцията на ненавършилите пълнолетие деца – тяхното право да бъдат възпитавани и от двамата си родители. С отмяната на тази възможност се затруднява установяването на биологичния произход на децата, родени от непълнолетни, а едно ненавършило пълнолетие лице се поставя от законодателя в тежкото положение да трябва да отглежда дете и да трябва да води редица съдебни процеси, за да установява бащинство на евентуално отричащия баща, и да официализира отношенията по отглеждане на детето в нарочен процес по чл. 127 СК, вместо да сключи брак.

На следващо място, с оглед на това, че брачната възраст настъпва значително по-късно от половата зрялост, разрешението за сключване на брак на 16-годишна възраст е предвидено от законодателя и във връзка с конституционните последици, които се свързват с навършване на тази възраст. На 16 години приключва задължителното образование и непълнолетният може да започне самостоятелно да води живота си, като със същата възраст е свързано и настъпването на дееспособността по трудовото право. Така се оказва, че един непълнолетен, който може да има собствено домакинство, да работи сам и да се издържа, не може да официализира връзката си с човека, с когото живее, като по този начин, доколкото българският закон не предвижда алтернативни форми на официализиране на интимна връзка освен брака, се нарушава и правото на защита на личния живот по чл. 32, ал. 1, изр. първо от Конституцията, което включва и позитивни задължения на държавата.

По изложените съображения Софийският районен съд, 149 състав,

ОПРЕДЕЛИ:

ОТПРАВЯ на основание чл. 150, ал. 2 от Конституцията на Република България искане до

КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД за обявяване на противоконституционността на § 1 от Закона за изменение и допълнение на Семейния кодекс (обн., ДВ, бр. 106/22.12.2023 г.), с които са отменени чл. 6, ал. 2 – 4 от същия кодекс.

ДА СЕ ИЗПРАТЯТ съгласно чл. 17, ал. 1 ЗКС на Конституционния съд заверен препис от искането за образуване на гражданско дело № 63147/2023 г. на Софийския районен съд, 149 състав и приложенията към него, както и от Разпореждане № 150908/30.11.2023 г. по делото.

Определението не може да се обжалва.

Съдия при Софийски районен съд: _____